

МОВНИЙ СКЛАДНИК У ФОРМУВАННІ ІМІДЖУ УКРАЇНИ ЯК МОРСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

Вікторія Сікорська

кандидат філологічних наук, доцент,
завідувач кафедри журналістики та мовної комунікації
Одеського національного морського університету
вул. Мечникова, 34, м. Одеса, Україна
orcid.org/0000-0001-7278-8464
e-mail: sikorskavika1003@gmail.com

Вікторія Ногай

старший викладач кафедри журналістики та мовної комунікації
Одеського національного морського університету
вул. Мечникова, 34, м. Одеса, Україна
orcid.org/0009-0001-4935-5158
e-mail: viktoriya_n@ukr.net

Анотація. У статті розглянуто мовний складник як ключовий чинник формування позитивного іміджу України як морської держави.

Підкреслено, що мова виконує не лише комунікативну, а і символічну функцію, репрезентуючи державу на міжнародній арені.

Проаналізовано роль морської традиції у формуванні мовного простору України, її відображення в народній творчості, літературі та професійній комунікації.

Особливу увагу приділено аналізу сучасного стану мовної політики у сфері морської фахової комунікації, що має відповідати як вимогам глобалізації, так і завданням зміцнення національної ідентичності.

Окреслено роль морської термінології як засобу професійної комунікації й інструменту позитивної репрезентації держави у світі.

Наголошено на необхідності активного розвитку української морської терміносистеми, її кодифікації та впровадження в освітній процес морських навчальних закладів.

Визначено основні виклики, що постають перед мовною політикою в морській сфері, серед яких – потреба поєднання міжнародних стандартів морської комунікації з розвитком національної мовної традиції.

Зазначено, що використання української мови в морському секторі є важливим чинником реалізації національних інтересів, забезпечення державної безпеки та підвищення міжнародного престижу країни.

Ключові слова: українська мова, імідж держави, морська традиція, мовна політика, морська термінологія, морська освіта, міжнародна комунікація, мовна ідентичність, державна стратегія, національні інтереси.

THE LANGUAGE COMPONENT IN FORMING THE IMAGE OF UKRAINE AS A MARITIME STATE

Viktoriya Sikorska

*Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Head of the Department of Pre-University Training
Odessa National Maritime University
Mechnikova Str., 34, Odesa, Ukraine
orcid.org/0000-0001-7278-8464
e-mail: sikorskavika1003@gmail.com*

Victoriia Nogai

*Senior Lecturer at the Department of Pre-university Training
Odessa National Maritime University
Mechnikova Str., 34, Odesa, Ukraine
orcid.org/0009-0001-4935-5158
e-mail: viktoriya_n@ukr.net*

Abstract. *The article examines the linguistic component as a key factor in shaping the positive image of Ukraine as a maritime state. It is emphasized that language serves not only a communicative but also a symbolic function, representing the state on the international stage. The role of the maritime tradition in shaping Ukraine's linguistic space and its reflection in folk art, literature, and professional communication is analyzed.*

Special attention is paid to the analysis of the current state of language policy in the sphere of maritime communication, which must meet both the demands of a globalized world and the tasks of strengthening national identity. It is proven that the use of the Ukrainian language in the maritime sector is an important factor in realizing national interests, ensuring state security, and enhancing the country's international prestige.

The role of maritime terminology as a means of professional communication and as an instrument of positive state representation in the world is outlined. The necessity of actively developing the Ukrainian maritime terminological system, its codification, and its integration into the educational process of maritime institutions is emphasized.

The main challenges facing language policy in the maritime sphere are identified, including the need to combine international standards of maritime communication with the development of the national linguistic tradition. It is noted that the integration of the Ukrainian professional language into the training system of maritime specialists is a key to strengthening linguistic identity and enhancing Ukraine's international image as a modern maritime state.

Key words: *Ukrainian language, state image, maritime tradition, language policy, maritime terminology, maritime education, international communication, linguistic identity, state strategy, national interests.*

Постановка проблеми. У сучасному глобалізованому світі формування позитивного іміджу держави є важливим елементом її міжнародної присутності та впливовості. Одним із ключових чинників побудови національного бренду виступає мова, яка не лише виконує функцію засобу комунікації, а є «знаряддям культурної дипломатії». Мовна політика держави здатна суттєво впливати на її сприйняття у світі, адже мова слугує маркером ідентичності, носієм цінностей і символом самобутності нації.

Актуальність дослідження ролі мовного складника у формуванні іміджу України зростає в умовах сучасних викликів насамперед через необхідність відновлення і зміцнення міжнародного статусу України в умовах

тривалої війни з Росією, що супроводжується значними політичними, економічними та соціальними потрясіннями.

Україна як морська держава має потужний потенціал для активізації своєї позиції у світовому морському просторі. Однак реалізація цього потенціалу неможлива без належного мовного супроводу, що забезпечує розуміння, довіру і партнерство з боку міжнародної спільноти.

Мова стає візитною карткою держави на міжнародній арені, через яку формується образ її культури, економіки, політики.

В Україні морський складник національної ідентичності ще не набув повноцінного мовного вираження: її не досить представлено в професійній термінології, освітньому дис-

курсів та масовій культурі, що звужує потенціал для формування позитивного міжнародного іміджу України як морської держави.

Зв'язок мовної політики із національними інтересами України, зокрема у сфері морської діяльності, є очевидним. Державна мовна політика має сприяти розвитку всіх сфер суспільного життя, включно з галузями, які визначають міжнародний імідж України. У цьому контексті вкрай важливо не лише розвивати українську морську термінологію та освітні програми, а й забезпечувати активну присутність української мови у міжнародних морських проєктах, наукових заходах, презентаціях і переговорах.

Проблема формування позитивного іміджу України як морської держави через мовні механізми потребує всебічного аналізу.

Мета дослідження – з'ясувати роль мовного складника у формуванні позитивного іміджу України як морської держави та окреслити основні напрями удосконалення мовної політики у сфері морської комунікації.

Для досягнення поставленої мети передбачено виконання таких завдань:

- проаналізувати теоретичні основи впливу мови на формування міжнародного іміджу держави;
- охарактеризувати історичні аспекти становлення морської традиції України та її мовне відображення;
- дослідити сучасний стан мовної політики у сфері морської діяльності України та виявити основні проблеми й виклики;
- визначити роль морської термінології та мовної освіти у створенні позитивного образу України на міжнародній арені;
- сформулювати рекомендації щодо посилення мовної присутності України у світовому морському просторі.

Об'єктом дослідження є процес формування іміджу України як морської держави у міжнародному комунікативному просторі.

Предметом дослідження є мовний складник цього процесу, зокрема мовна політика, розвиток морської термінології, освітні ініціативи та комунікативні практики, що сприяють закріпленню позитивного образу України у світовому морському співтоваристві.

Основний виклад матеріалу. Культура країни, політичні цінності, зовнішня політика – всі ці складники створюють зовнішній імідж держави на міжнародній арені

та формують в інформаційному просторі образ та уяву про потенціал країни [1].

Формування іміджу держави є складним багаторівневим процесом, у якому важливу роль відіграють не лише політичні, економічні чи культурні чинники, але й мовна політика як складник м'якої сили держави.

У науковій літературі наголошується, що мова є засобом трансляції національної ідентичності та каналом для просування іміджевих смислів держави. Н. В. Глушаниця зазначає: «Мовна система віддзеркалює те, що є найважливішим для будь-якої нації, її культури, історії, звичаїв та традицій. Мовна політика, своєю чергою, відображає соціальні чи політичні зміни в країні та світі» [2].

Відповідно, якість і послідовність мовної політики безпосередньо впливають на те, наскільки привабливо і самобутньо країна постає перед світовою спільнотою.

Однією з ключових ознак ефективної мовної стратегії є її цілеспрямованість на підтримку національного іміджу в різних сферах, зокрема у спеціалізованих галузях, що формують унікальність держави. Спеціалізована термінологія та мова професійної комунікації виконують не лише інформативну, а й репрезентативну функцію, підкреслюючи національні пріоритети у відповідних сферах.

Особливого значення мовний складник набуває для держав, які прагнуть утвердити свою присутність у важливих світових сферах, зокрема у морській. Для України, яка має тривалу морську історію, важливо через мову не тільки підтримувати внутрішню ідентичність морської держави, але й транслювати цей образ на міжнародному рівні. Це вимагає продуманої мовної політики, яка враховує як розвиток морської термінології, так і забезпечення належного мовного супроводу освітніх, наукових, дипломатичних і бізнесових морських ініціатив.

Теоретичне розуміння ролі мови у формуванні іміджу держави створює підґрунтя для подальшого аналізу специфіки мовної політики України у морському секторі та розробки практичних рекомендацій для її вдосконалення.

Морська традиція є невід'ємним складником історичної пам'яті та національної ідентичності України. Від часів Давньоруської держави, коли слов'янські купці здійснювали торговельні рейси Чорним і Середземним

морями, до епохи Козацької держави з її розвиненим козацьким флотом, морська тематика міцно вкоренилася в українському культурному просторі.

Відображення морської традиції в мові можна простежити як у фольклорі, так і в художній літературі. Українські народні думи та пісні часто згадують море як простір волі, боротьби та національного самоствердження.

Морська тематика в українському усному епічному мистецтві, зокрема в народних думах, відіграє важливу роль у формуванні історичної пам'яті та символічного образу України як держави з потужною козацькою традицією морського освоєння. У думі «Буря на Чорному морі», зафіксованій у збірці Українські народні думи (Т. 2), морські бурі постають алегорією народної боротьби, а морські простори – символом свободи, відваги й геостратегічної морської присутності. Подібні сюжети, як-от «Втеча трьох братів із міста Азова», підкреслюють тісний зв'язок української ідентичності з морською тематикою [3].

Ці фольклорні образи сприяють формуванню позитивного іміджу України як морської держави, здатної не лише обороняти свої морські кордони, а й активно діяти в геополітичному та культурному просторах. Мова, якою передано ці образи, виконує не лише етнокультурну, а й комунікативну функцію, зокрема на рівні символічної дипломатії.

Збереження та актуалізація таких епічних творів через мовну політику сприяє утвердженню позитивного міжнародного іміджу України як самобутньої і сильної держави з глибоким історико-культурним підґрунтям.

На етапі національного відродження XIX століття морська тематика отримала новий розвиток у літературних творах. У поемі «Гамалія» Тарас Шевченко підкреслював значення козацьких походів по Чорному морю, водночас утверджуючи ідеї національної гідності та сили духу. На початку поеми звучить звернення до моря та байдак:

«Ой повій, повій, вітре, через море...

Ой заграй, заграй, синесеньке море,

Та під тими байдаками,

Що пливають козаки...»

Згодом Т. Шевченко описує сцену морської битви:

«І насипали в байдаки... І поплили, рвучи червоні гори хвилі» [4].

Образ морського походу в українському поетичному слові слугує не лише символом боротьби за свободу, а й демонструє здатність українського народу утверджувати свою присутність на морських просторах. Водночас твір написано українською мовою, що актуалізує мовне питання як чинник національної ідентичності і символічної репрезентації держави. Отже, поетичний спадок стає вагомим джерелом формування позитивного культурного й геополітичного іміджу України.

У процесі розвитку морського флоту в межах Української Народної Республіки та подальшої інтеграції України до радянської морської системи питання формування і впровадження української морської термінології залишалося проблемним. На жаль, радянська мовна політика сприяла русифікації морської сфери, що призвело до тривалого занепаду української морської лексики та витіснення української мови з професійної комунікації у морській галузі.

Нині мовне відображення морської традиції України проявляється в кількох основних напрямках. По-перше, це розробка та впровадження українських термінологічних стандартів у морській освіті та галузевих документах, що сприяє формуванню чіткої та узгодженої мовної практики в професійному середовищі. По-друге, важливим є процес популяризації історії українського мореплавства через засоби масової інформації та культурні проекти, що допомагає підвищити обізнаність громадськості щодо значення морської спадщини країни. Крім того, зростає увага до створення літературних і публіцистичних творів, які актуалізують тему морського потенціалу України, що сприяє формуванню національної гордості та підвищенню міжнародного престижу держави.

Підтримка морської тематики в національній мовній практиці сприяє закріпленню образу України як сучасної європейської морської держави. Тому мовне відображення морської традиції є не лише важливим компонентом історичної пам'яті, а й інструментом зміцнення міжнародного іміджу України.

Мовна політика України у сфері морської комунікації є важливим складником реалізації національних інтересів у галузі безпеки, транспорту, торгівлі та міжнародного співробітництва. В умовах сучасної глобалізації,

коли море стає середовищем активної між-державної взаємодії, питання мовної репрезентації в морському секторі набуває особливого значення.

Впродовж тривалого часу розвиток правової бази для утвердження української мови в різних сферах суспільного життя, зокрема у професійній морській галузі, залишався фрагментарним і неефективним. Лише з прийняттям Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» (2019 р.) було закладено реальне підґрунтя для обов'язкового використання державної мови в освіті, науці, транспортній сфері, зокрема й у морській галузі [5]. Однак у морському секторі цей процес має свою специфіку через міжнародний характер морської діяльності, де англійська мова виконує функцію основного засобу комунікації (відповідно до вимог Міжнародної морської організації (ІМО)).

Забезпечення балансу між міжнародними стандартами англійської морської комунікації та розвитком українськомовного фахового простору є ключовим завданням державної мовної політики.

У морській освіті та підготовці кадрів нині переважає практика викладання спеціальних дисциплін англійською мовою, тоді як до повномасштабного вторгнення Росії в Україну – російською, що є наслідком довготривалих історичних процесів зросійщення та недостатньої кількості сучасної українськомовної навчальної літератури.

Серед основних викликів мовної політики у сфері морської комунікації можна виокремити:

- недостатню термінологічну уніфікацію морської лексики українською мовою;
- брак якісних навчальних матеріалів українською мовою для підготовки моряків, диспетчерів портів, фахівців морської галузі;
- низький рівень українськомовної комунікації у деяких портових містах, де тривалий час домінувала російська мова;
- обмежене використання української мови в офіційних морських документах і навігаційних матеріалах, попри вимоги законодавства.

Відсутність належної мовної підтримки в галузі морського транспорту не тільки послаблює внутрішню мовну політику, а й негативно позначається на іміджі держави

як відповідального суб'єкта міжнародних морських відносин.

Водночас слід відзначити позитивні зрушення останніх років: активну роботу над створенням україномовних стандартів морської комунікації, оновлення освітніх програм морських закладів освіти, ініціативи перекладу міжнародних морських кодексів українською мовою.

Формування позитивного іміджу України як морської держави неможливе без розвитку національної морської термінології та системної підтримки освіти в морській сфері. Українськомовна фахова лексика не лише забезпечує професійну комунікацію, але і слугує важливим чинником репрезентації держави у світі.

Відновлення української морської термінології розпочалося поступово, здебільшого з окремих ініціатив, і з часом переросло у більш системну роботу. Серед важливих напрацювань можна відзначити створення фахових словників, наприклад, «Тлумачного словника морської термінології» за редакцією А. І. Ляшкевича та М. І. Бабишеної, виданого у 2018 році [6].

Серед значних сучасних досягнень у сфері термінологічної уніфікації слід виділити «Словник морських термінів» (М. В. Кіріакіди та В. В. Староселець, 2024 р.), який охоплює 3 875 термінів із точними англійськими відповідниками та відповідає міжнародним стандартам [7]. Незважаючи на наявність цих важливих напрацювань, проблема системного розвитку та уніфікації української морської термінології залишається актуальною. Відсутність єдиних стандартів, недостатня популяризація та обмежене впровадження української термінології в офіційних документах і освітніх програмах створюють перепони для повноцінного функціонування української мови в морській сфері.

Більшість морських освітніх закладів уже інтегрують українську мову у свої навчальні програми через запровадження дисциплін із професійної української мови та спеціальних курсів морської термінології.

У сфері морської освіти питання мовної політики має подвійне завдання:

- забезпечити належний рівень володіння англійською мовою як мовою міжнародної морської комунікації;
- паралельно формувати у студентів фахову українськомовну компетентність.

Крім того, популяризація української мови в морській сфері сприяє підвищенню престижу вітчизняних навчальних закладів на міжнародному рівні, створюючи позитивний образ України як держави, що розвиває сучасну, конкурентоспроможну й національно зорієнтовану морську освіту.

Отже, мова є потужним інструментом формування іміджу держави у світі, зокрема у сфері морської діяльності. Українська мова як елемент державотворення виконує не лише комунікативну, а і символічну функцію, репрезентуючи Україну як незалежну, культурно самобутню і цивілізаційно зрілу морську державу. Зміцнення мовного складника в морському секторі прямо пов'язане з реалізацією національних інтересів України, її інтеграцією у світову морську спільноту та утвердженням позитивного міжнародного образу.

Морська традиція України має глибокі історичні та культурні корені, що знаходять своє відображення в мовних практиках, художніх творах та професійній комунікації. Водночас сучасний стан мовної політики у сфері морської комунікації вказує на наявність як значних досягнень, так і серйозних викликів, пов'язаних із необхідністю системного розвитку українськомовної термінології, гармонізації її із міжнародними стандартами

та посиленням мовної присутності в професійній освіті.

Особливе значення має розвиток української морської термінології, яка є невід'ємною частиною національної мовної культури й чинником престижу морської освіти. Створення та впровадження у навчальні програми дисциплін із професійної української мови, видання галузевих словників і розроблення стандартів фахової комунікації українською мовою сприяють підвищенню іміджу України як сучасної морської держави, що дбає про свою мовну ідентичність навіть у глобалізованому середовищі.

Перспективним напрямом подальших досліджень є глибший аналіз мовних практик у морській галузі, зокрема дослідження особливостей українсько-англійської морської комунікації в контексті міжнародних стандартів безпеки судноплавства. Також важливо розширити термінознавчі студії, спрямовані на уніфікацію та стандартизацію української морської термінології, а також розробити практичні рекомендації щодо впровадження української мови у діяльність портів, судноплавних компаній, навчальних закладів та морських адміністрацій. Окремої уваги заслуговує вивчення впливу мовної політики на формування патріотичного виховання курсантів та моряків як представників України на міжнародній арені.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ходченко О. Є., Коверська Є. О. Конкурс «Євробачення» як інструмент культурної дипломатії. *Проблеми всесвітньої історії*. 2024. № 1. URL: <https://www.researchgate.net/publication/380840384>.
2. Глушаниця Н. В. Мова як визначальний чинник формування національної ідентичності: варіативність концепту у сучасному мультикультурному середовищі. Київ : Талком, 2020. С. 100–114.
3. Українські народні думи. У 5 т. / Упоряд. М. К. Дмитренко, Г. В. Довженко, С. Й. Грица. Київ : ІМФЕ НАН України, 2009. Т. 2. 856 с.
4. Шевченко Т. Гамалія. (1844). Тарас Шевченко. Зібрання творів: У 6 т. Том 1: Поезія 1837–1847 (с. 234–238). Київ : ІМФЕ НАН України.
5. Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» від 25.04.2019 р. № 2704-VIII.
6. Ляшкевич А. І., Бабишена М. І. Тлумачний словник морської термінології. Херсон. держ. морська акад. Херсон : ХДМА, 2018. 147 с.
7. Кіріакіди М. В., Староселець В. В. Словник морських термінів (англо-український). Миколаїв : Олді плюс. С. 320. 2024 р. ISBN 978-966-289-253-1.
8. Глушаниця Н. В., Конопляник Л. М., Пришупа Ю. Ю., Шостак О. Г., Колісниченко А. В., Харицька С. В. Роль сформованості національної ідентичності в системі соціальних комунікацій. Соціальні комунікації суспільства: теоретичні та прикладні аспекти : монографія. / під заг. ред. А. Г. Гудманяна, С. М. Ягодзинського. Київ : Талком, 2020. С. 176–231.
9. Савон К. В. Вплив політики «м'якої сили» на імідж держави. *Актуальні проблеми політики* : збірник наукових праць. 2020. № 66. С. 112–117.
10. Кремінін Т. «Роль державної мови у формуванні іміджу України». *Міжнародний часопис «Політика і суспільство»*, 2021, № 2. С. 34–41.

REFERENCES

1. Khodchenko, O. Ye., Koverska, Ye. O. (2024). Konkurs «Ievrobachennia» yak instrument kulturnoi dyplomatii [Eurovision Song Contest as an Instrument of Cultural Diplomacy]. *Problemy vsesvitnoi istorii*. № 1. Retrieved from: <https://www.researchgate.net/publication/380840384>. [in Ukrainian].
2. Hlushanytsia, N. V. (2020). Mova yak vyznachalni chynnyk formuvannia natsionalnoi identychnosti: variatyvnist kontseptu u suchasnomu multykulturnomu seredovyshchi [Determinant Factor in the Formation of National Identity: Variability of the Concept in a Modern Multicultural Environment]. Kyiv: Talkom. S. 100–114. [in Ukrainian].
3. Ukrainski narodni dumy. U 5 t. [Ukrainian People's Dumas. In 5 vols.]. Uporiad. M. K. Dmytrenko, H. V. Dovzhenok, S. Y. Hrytsa. Kyiv: IMFE NAN Ukrainy, 2009. T. 2. 856 s. [in Ukrainian].
4. Shevchenko, T. (1844). Hamaliia. Taras Shevchenko [Gamaliya. Taras Shevchenko]. Zibrannia tvoriv: U 6 t. Tom 1: Poeziia 1837–1847 (s. 234–238). Kyiv: IMFE NAN Ukrainy. [in Ukrainian].
5. Zakon Ukrainy «Pro zabezpechennia funktsionuvannia ukrainskoi movy yak derzhavnoi» vid 25.04.2019 r. № 2704-VIII [Law of Ukraine “On Ensuring the Functioning of the Ukrainian Language as the State Language” dated 04.25.2019 No. 2704-VIII]. [in Ukrainian].
6. Liashkevych, A. I., Babysheva, M. I. (2018). Tlumachnyi slovnyk morskoi terminolohii [Explanatory dictionary of marine terminology]. Kherson. derzh. morska akad. Kherson: KhDMA, 147 s. [in Ukrainian].
7. Kiriakidi, M. V., Staroselets, V. V. (2024). Slovnyk morskikh terminiv (anhlo-ukrainskyi) [Dictionary of marine terms (English-Ukrainian)]. Mykolaiv: Oldi plus. S. 320. ISBN 978-966-289-253-1. [in Ukrainian].
8. Hlushanytsia, N. V., Konoplianyk, L. M., Pryshupa, Yu. Yu., Shostak, O. H., Kolisnychenko, A. V., Kharytska, S. V. (2020). Rol sformovanosti natsionalnoi identychnosti v systemi sotsialnykh komunikatsii [The role of the formation of national identity in the system of social communications]. *Sotsialni komunikatsii suspilstva: teoretychni ta prykladni aspekty: monohrafiia*. / pid zah. red. A. H. Hudmaniana, S. M. Iahodzynskoho. Kyiv: Talkom, S. 176–231. [in Ukrainian].
9. Savon, K. V. (2020). Vplyv polityky «miakoi syly» na imidzh derzhavy [The influence of “soft power” policy on the image of the state]. *Aktualni problemy polityky: zb. nauk. pr.* № 66. S. 112–117. [in Ukrainian].
10. Kremin, T. (2021). «Rol derzhavnoi movy u formuvanni imidzhu Ukrainy» [“The role of the state language in the formation of the image of Ukraine”]. *Mizhnarodnyi chasopys “Polityka i suspilstvo”*, № 2. S. 34–41. [in Ukrainian].

Дата надходження статті: 01.07.2025

Дата прийняття статті: 07.07.2025

Опубліковано: 30.09.2025